

УДК 336.27:336.77

В. М. КРЕМЕНЬ

Українська академія банківської справи Національного банку України, м. Суми

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕМЕНТІВ КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

У статті запропоновано підхід щодо формування та групування елементів кредитного механізму стимулювання розвитку економіки, який дозволить забезпечити функціонування та регулювання цього механізму з боку держави як системи.

Вступ. Кредитний механізм виступає одним із важливих елементів економічної системи країни, який визначає особливості та параметри її розпитку. На основі дії кредитного механізму реалізується найголовніша функція кредиту - перерозподільча, оскільки кредитний механізм, базуючись на грошово-кредитних відносинах, дозволяє направити фінансові ресурси в перспективні галузі та виробництва економіки країни.

Чітке розуміння та осмислення кредитного механізму стимулювання економічного розвитку країни як системи, місця та ролі окремих його елементів є важливим у процесі забезпечення економічного зростання як на макро-, так і на мікрорівні.

Аналіз досліджень і публікацій. Значний вклад у дослідження кредитного механізму та його складових елементів внесли Ю.П. Авдіянець, М.С. Атлас, Н.І. Валенцева, В.В. Земсков, Р.І. Ольхова, В.С. Пашковський, М.А. Пессель, В.І. Рибін, С.Е. Штейшлейгер та ін.

У працях науковців, які досліджували інші економічні механізми, зокрема, Л.Н. Салімова, А.М. Поддєрьогіна, М.І. Крупки і В.П. Москаленка також представлено окремі аспекти функціонування кредитного механізму як сукупності елементів.

Метою статті є дослідження питань щодо функціонування кредитного механізму стимулювання розвитку економіки як системи. Системність дії цього механізму, на нашу думку, може бути забезпечена на основі взаємодії його елементів.

Виділення не вирішених раніше частин проблеми. Необхідність розглядати кредитний механізм і кредитний механізм стимулювання розвитку економіки країни як системи пояснюється сутністю терміну «механізм». Цей термін походить від грецького «тєспапє» і спочатку в техніці позначав пристрій як систему тіл, який призначений для перетворення руху одного або декількох тіл в необхідні рухи інших тіл. Саме тому використання терміну «механізм» в економіці та інших областях конкретних наукових знань, на нашу думку, повинно передбачати практичне функціонування певної системи, зокрема, системи елементів.

З метою ефективного функціонування кредитного механізму стимулювання розвитку економіки країни як системи та забезпечення ефективного його регулювання необхідно чітко визначити перелік його елементів і особливості їх взаємодії.

Єдиної думки та єдиного підходу серед науковців щодо елементів кредитного механізму та об'єднання їх у групи не існує. Окрім того, розгляд елементів кредитного механізму відбувається з точки зору їх сукупності, а не системи.

Виклад основного матеріалу. Об'єднання складових елементів в групи дозволить сформувати чітку систему кредитного механізму стимулювання розвитку економіки, і водночас дозволить цій системі бути гнучкої, що є важливим при дослідженні функціонування цього механізму у різні періоди економічного циклу.

Так, нами пропонується виділяти наступні групи елементів кредитного механізму:

- кредитне забезпечення;
- кредитне регулювання;
- нормативно-правове забезпечення;
- система цілей.

Слід зазначити, що при формуванні груп елементів кредитного механізму стимулювання розвитку економіки ми спиралися на результати досліджень вітчизняних вчених, наукові праці яких присвячені функціонуванню інших економічних механізмів.

А.М. Поддєрьогін елементи фінансового механізму об'єднує в такі групи: фінансові методи, фінансові важелі, а також правове, нормативне та інформаційне забезпечення.

Наукові праці В.П. Москаленка присвячені особливостям функціонування господарського, економічного, фінансового та фінансово-економічного механізмів підприємства. У структурі цих механізмів науковець виділяє функціональні підсистеми, важелі, підсистеми забезпечення і цільові підсистеми.

М.І. Крупка у своїй монографії «Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України» зазначає, що до головних компонентів фінансово-кредитного механізму інноваційного розвитку належать фінансово-кредитні методи, форми і важелі, а також правове, нормативне та інформаційне забезпечення [3, с. 59]. З точки зору ж впливу на соціально-економічний розвиток цей автор у фінансово-кредитному механізмі виділяє дві підсистеми: фінансово-кредитне забезпечення і фінансово-кредитне регулювання [3, с. 61], які, в свою чергу, включають фінансово-кредитні методи, форми і важелі.

З точки зору створення умов для активізації процесів розширення виробництва і розвитку економіки

визначальним елементом кредитного механізму стимулювання розвитку економіки є кредитне забезпечення.

Оскільки для кредитного механізму стимулювання розвитку економіки як суб'єкт-механізму предметом управління виступають саме кредитні відносини, на наш погляд, кредитне забезпечення має бути представлено системою кредитних відносин.

Не менш важливою складовою кредитного механізму та організації кредитних відносин, окрім кредитного забезпечення, є кредитне регулювання, сутність якого полягає в забезпеченні стійкості функціонування економічної системи. Кредитне регулювання - це діяльність, спрямована на оптимальну зміну кількісних і якісних показників економічних процесів на основі надання або вилучення кредитних ресурсів.

Вцілому система кредитного регулювання може бути представлена у вигляді „піраміди", яка складається з кредитних методів, інструментів та важелів.

Використання такого підходу до кредитного регулювання є основоположним кроком при побудові взаємодії елементів кредитного механізму стимулювання розвитку економіки як системи.

Слово „метод" грецького походження і означає спосіб для досягнення певної мети [8, с.429]. З огляду на це можна сказати, що кредитні методи виступають як засоби впливу, які використовують учасники кредитних відносин з метою виконання своїх функцій.

Кредитні інструменти в теоретичному аспекті вказують на зміст окремої сукупності кредитних відносин, а на практиці - на зміст конкретної кредитної угоди, і є тісно пов'язаними між собою.

Кредитні важелі діють у межах інструментів - за їх допомогою здійснюється стимулювання та обмеження діяльності. Кредитні важелі визначаються кредитним інструментом і конкретизують його функціонування у кредитному механізмі.

На нашу думку, система кредитного регулювання має бути представлена двома підходами: організаційним та економічним.

Організаційний підхід до кредитного регулювання як елемента кредитного механізму стимулювання розвитку економіки базується на управлінських функціях (табл. 1).

Відповідно до організаційного підходу ці функції в системі кредитного регулювання виступають у якості методів.

Інструменти у даному випадку відбивають специфіку та особливості реалізації цих управлінських функцій на практиці.

Таблиця 1

Реалізація організаційного підходу до кредитного регулювання як складової кредитного механізму стимулювання розвитку економіки

№ з/п	Методи	Інструменти	Важелі
1	Планування	- відповідно до термінів та мети планування; - за способами і прийомами проведення планових розрахунків	- надання кредиту; - використання кредиту; - погашення кредиту
2	Організація	- координація	
3	Облік	- спостереження; - реєстрація; - накопичення інформації	
4	Аналіз	- горизонтальний; - вертикальний; - трендовий; - аналіз відносних показників; - факторний тощо	
5	Контроль	- перевірка; - ревізія; - обстеження; - аудит та ін.	

Оскільки організаційний підхід кредитного регулювання є ретроспективним щодо системи кредитних відносин, то важелями кредитного регулювання у даному підході, на нашу думку, мають виступати саме кредитні відносини, які представлені етапами процесу кредитування.

У якості кредитних відносин як важелів кредитного регулювання нами було використано етапи процесу кредитування. Такі ж етапи нами пропонується використовувати і для формування групи елементів

кредитного забезпечення.

Саме така реалізація організаційного підходу до кредитного регулювання як складової кредитного механізму стимулювання розвитку економіки дозволить, на нашу думку, поєднати групи кредитного забезпечення та кредитного регулювання, що є важливою передумовою функціонування кредитного механізму стимулювання розвитку економіки як системи.

Економічний підхід до кредитного регулювання (табл. 2) передбачає, що етапи процесу кредитування виступають у якості кредитних методів.

Система інструментів та важелів кредитного регулювання відповідно до економічного підходу дозволяє визначити особливості та істотні умови кредитної операції.

Слід зазначити, що нами, на відміну від інших вчених, в системі елементів кредитного регулювання кредитного механізму не виділяється окремо така група елементів як стимули і санкції.

На нашу думку, стимул чи санкція є формою прояву інструментів і важелів кредитного регулювання. Причому ступінь стимулюючого або дестимулюючого впливу конкретного інструменту кредитного регулювання залежить від характеру його застосування та дії кредитних важелів: кожний інструмент і важіль можуть бути як стимулятором, так і дестимулятором.

Функціонування елементів системи кредитного забезпечення і застосування елементів системи кредитного регулювання відбувається в межах нормативно-інформаційного забезпечення, до його складу належать законодавче, нормативне та інформаційне забезпечення.

Законодавче забезпечення базується на системі нормативно-правових актів, які визначають порядок та процедуру надання, використання та погашення кредиту.

Нормативне забезпечення включає інструкції, нормативи, норми, методичні вказівки тощо [9, с. 19].

Інформаційне забезпечення в свою чергу включає джерела фінансово-економічної інформації та систему фінансово-економічних індикаторів.

Таблиця 2

Реалізація економічного підходу до кредитного регулювання як складової кредитного механізму стимулювання розвитку економіки

№ з/п	Методи	У	Інструменти
1	Надання кредиту	вид кредиту	
		розмір позики	
		валютні параметри	
		напрямок кредитування	
		об'єкт кредитування	
		процедура надання кредиту	
		сторони угоди	
		оцінка кредитоспроможності	
		забезпечення	
		вартість надання кредиту	
2	Використання кредиту	моніторинг	
3	Погашення кредиту	порядок погашення	
		графік погашення	
		дострокове погашення кредиту	

Важливим та необхідним елементом кредитного механізму стимулювання розвитку економіки виступає система цілей.

Наповнення такої групи елементів як система цілей відрізняє один від одного суб'єкт-механізми, що мають однаковий предмет або рівень економічної системи, наприклад, кредитний механізм стимулювання розвитку економіки країни і кредитний механізм інноваційного розвитку країни.

У рамках системи цілей кредитного механізму стимулювання розвитку економіки країни, на нашу думку, доцільно виділяти цілі учасників кредитної угоди та цілі держави як інституту, що представляє інтереси населення країни в цілому.

Узагальнена схема кредитного механізму стимулювання розвитку економіки представлена на рис. 1.

